

FÖRDJUPNING

Svensk ekonomi 2010–2015

I denna fördjupning presenteras Konjunkturinstitutets bedömning av den ekonomiska utvecklingen i ett medelfristigt perspektiv.⁴ Det medelfristiga scenariot tar sin utgångspunkt i de konjunkturella obalanser och förlopp som finns beskrivna i kortsiktsprognosen. Den dynamiska anpassningen mot en konjunkturrellt balanserad ekonomi fortgår under 2010, men från och med 2011 följer det ekonomiska händelseförloppet i allt väsentligt den trendmässiga utvecklingen. Den ekonomiska tillväxten bestäms då av den takt i vilken utbudssidan i ekonomin växer. I praktiken kommer troligen oförutsedda händelser att inträffa under den medelfristiga tidshorizonten som innebär att ekonomin kommer att bli konjunkturrellt obalanserad. Eftersom dessa händelser inte kan förutses är dock den bästa bedömningen att ekonomin successivt anpassar sig mot konjunkturrell balans.

UTBUDET AV ARBETSKRAFT SLUTAR ATT VÄXA

Den svenska ekonomin förutses i det närmaste vara i konjunkturrell balans 2009 (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). De små obalanser som finns korrigeras under 2010 och från och med 2011 antas utbudssidan vara styrande för den ekonomiska tillväxten. Därmed blir produktivitetstillväxten och tillväxten i arbetsutbudet gränssättande för den ekonomiska tillväxten. Detta innebär bl.a. att den demografiska utvecklingen i hög grad påverkar den ekonomiska tillväxten under medelfristperioden.

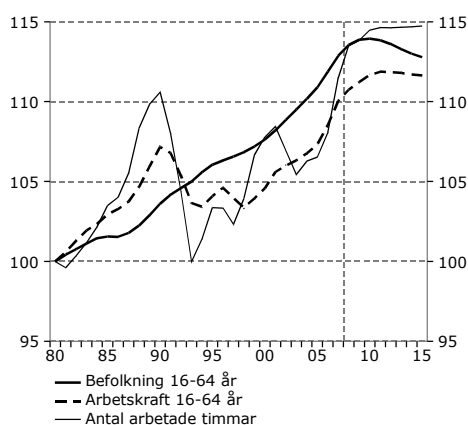
Det medelfristiga scenariot baseras på antagandet att arbetskraftsdeltagande, sysselsättningsgrad och medelarbetstid är oförändrade för varje enskild grupp av arbetskraften, uppdelad efter ålder, kön och ursprung.⁵ Detta är starka antaganden. Det är exempelvis möjligt att äldre framöver kommer att arbeta högre upp i åldrarna och att deras medelarbetstid stiger, t.ex. till följd av starkare ekonomiska drivkrafter att arbeta längre och i ökad omfattning samt en bättre hälsa. Det är dessutom möjligt att integrationen av utlandsfödda på arbetsmarknaden förbättras framöver, med stigande sysselsättningsgrad och medelarbetstid för dessa grupper som följd. Det medelfristiga scenariot beskri-

⁴ Ett utförligt sifferunderlag finns på Konjunkturinstitutets hemsida www.konj.se/medelfrist.

⁵ Konjunkturinstitutets metod för att beräkna det trendmässiga arbetskraftsutbudet, liksom produktivitetstillväxten, finns beskrivet i ”Timmars, Kapital och Teknologi - Vad betyder mest? - En analys av produktivitetstillväxten med hjälp av tillväxtbokföring”, bilaga 6 till Långtidsutredningen 2008. Till skillnad från i det medelfristiga scenariot beaktas dock inte kön i bilagan.

Diagram 22 Arbetsutbud

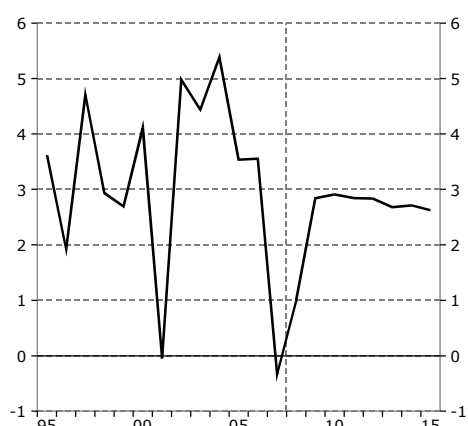
Index 1980=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Produktivitet i näringslivet

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ver emellertid utvecklingen vid oförändrat beteende i dessa avseenden och ska ses mot bakgrund av detta.⁶

I medelfristscenariot medför den åldrande befolkningen att arbetskraften kommer att utvecklas betydligt svagare än den gjort de senaste 10 åren, även om de utbudsstimulerande reformer som genomförts de senaste åren mildrar försvagningen något under 2010 och 2011 (se *Konjunkturläget*, december 2006 och *Konjunkturläget*, augusti 2007). Under perioden 1998–2007 ökade befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år) i genomsnitt med ca 33 000 personer per år, medan arbetskraften (16–64 år) i genomsnitt ökade något långsammare med ca 26 000 personer per år. I år fortsätter den starka utvecklingen av såväl befolkning som arbetskraft, men ökningstakterna minskar snabbt från och med 2009. År 2010 når befolkningen i arbetsför ålder sin dittills högsta nivå, varefter den minskar med i genomsnitt 0,2 procent per år t.o.m. 2015 (se diagram 22). Arbetskraften stagnerar dock i stort sett på 2010 års nivå under medelfristperioden. Skälet är en gynnsam sammansättningseffekt i befolkningen då medelålders personer, som har en relativt hög förvärvsfrekvens, ökar som andel av arbetskraften under perioden.

Den demografiska utvecklingen kommer att få märkbara effekter på den svenska ekonomin. På lång sikt kan antalet sysselsatta personer antas växa i samma takt som arbetskraften.⁷ Antalet arbetade timmar kan då bara öka snabbare än arbetskraften om medelarbetstiden ökar. Medelarbetstiden ökade snabbt i fjol och ökar även i år och nästa år, om än betydligt långsammare. Tendensen till stigande medelarbetstid antas fortsätta 2010–2015 då medelarbetstiden i genomsnitt ökar med 0,1 procent per år.⁸

Sammantaget innebär detta att antalet arbetade timmar ökar med 0,6 procent 2010 och med blygsamma 0,1 procent 2011, varefter de arbetade timmarna stagnerar helt under medelfristperioden.

BNP VÄXER I TAKT MED PRODUKTIVITETEN

Eftersom antalet arbetade timmar utvecklas mycket svagt 2010–2015 kommer BNP i stort sett att utvecklas i samma takt som produktiviteten under perioden. Produktivitetstillväxten i eko-

⁶ Den svaga utvecklingen av arbetskraften framöver kan i sig dessutom öka intresset för att bedriva en politik som stimulerar utbudet av arbetskraft.

⁷ Under antagandet att jämviktsarbetslösheten är konstant över tiden.

⁸ Medelarbetstiden mäts som totala antalet arbetade timmar enligt nationalräkenskaperna dividerat med sysselsättningen enligt SCB:s arbetskraftsundersökning AKU. I Konjunkturinstitutets arbetsutbudsprognos delas befolkningen upp i grupper efter ålder, kön och födelseland. Inom varje grupp antas medelarbetstiden vara oförändrad vilket innebär att enbart sammansättningseffekter svarar för förändringen i medelarbetstiden på aggregerad nivå.

nomin som helhet beror både på hur produktiviteten utvecklas i näringslivet och i den offentliga sektorn. Produktiviteten i näringslivet förväntas växa med i genomsnitt 2,8 procent per år 2010–2015 (se diagram 23), medan produktivitetstillväxten i offentlig sektor antas vara nära noll. För ekonomin som helhet, dvs. på BNP-nivå, växer därmed produktiviteten med i genomsnitt 2,0 procent per år (se tabell 2). Trots den blygsamma utvecklingen för antalet arbetade timmar kommer BNP att växa med i genomsnitt 2,2 procent per år 2010–2015 och BNP per capita växer sammanlagt med 11 procent 2010–2015 (se diagram 24).

ÖVERSKOTTEN I BYTESBALANSEN MINSKAR

Den svenska bytesbalansen uppvisar sedan drygt ett decennium tillbaka stora överskott. Som andel av BNP var överskottet hela 8,3 procent i fjol (se diagram 25) och de stora överskotten bedöms i huvudsak bestå i år och nästa år.

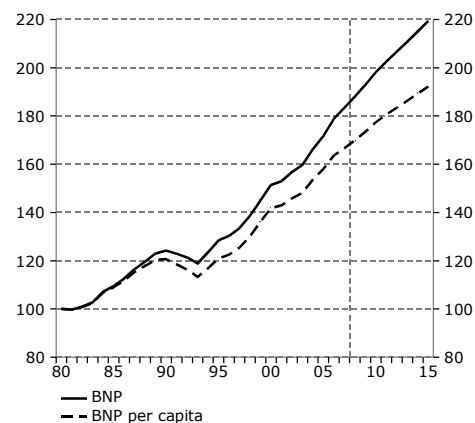
Bakom de stora bytesbalansöverskotten döljer sig stora finansiella sparandeöverskott i såväl den offentliga sektorn som den privata sektorn. De stora sparandeöverskotten i den privata sektorn förklaras bl.a. av ålderstrukturen hos befolkningen; gruppen medelålders personer, som har ett högt sparande i ett livscykelperspektiv, är för närvarande stor. Det höga offentliga sparandet ska delvis ses i ljuset av ett behov av att minska skuldsättningen för att möta kommande, demografiskt betingade påfrestningar för de offentliga finanserna. Men med den demografiska utvecklingen, med en åldrande befolkning, kommer sparandeöverskotten att minska redan i ett medelfristigt perspektiv. En större andel utanför arbetsför ålder innebär att det blir fler personer som ökar sin förbrukning av sparkapitalet, såväl det privata sparandet som det kollektiva offentliga sparandet i pensionssystemet.

Nettoexporten (dvs. summan av överskotten i handels- och tjänstebalansen) står för det huvudsakliga bidraget till bytesbalansens utveckling. I den medelfristiga kalkylen antas att nettoexporten mätt som andel av BNP kommer att minska successivt 2010–2015 (se diagram 25). Bytesbalansöverskotten kommer därmed att falla tillbaka något och uppgår 2015 till fortsatt höga 7,0 procent som andel av BNP.

Även om nettoexporten kommer att minska som andel av BNP finns det utrymme för exporten att fortsätta växa. I medelfriscenariot förutses att importinnehållet i konsumtionen, investeringarna och exporten kommer att fortsätta följa en positiv trend. Detta ger utrymme för exportindustrin att fortsätta expandera, om än i en svagare takt än tidigare. Den höga produktivitetstillväxten i exportindustrin bidrar även framöver till att

Diagram 24 BNP

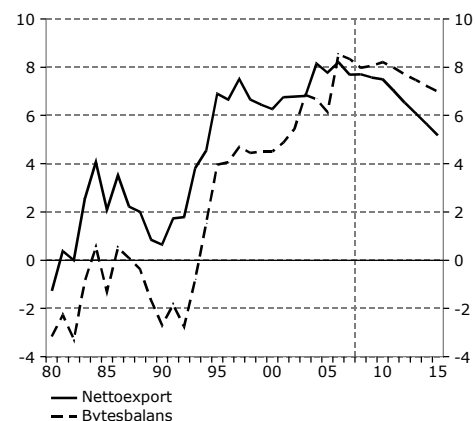
Index 1980=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Nettoexport och bytesbalans

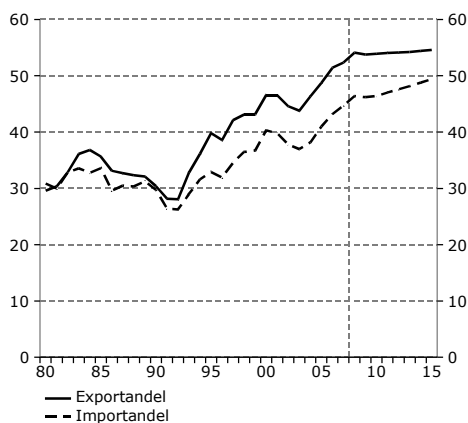
Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Export och import

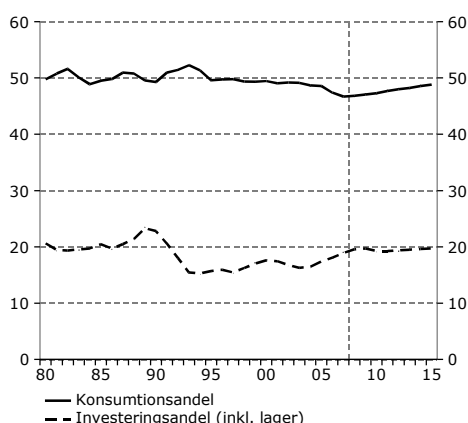
Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Hushållens konsumtion och totala investeringar

Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

exportpriserna utvecklas jämförelsevis svagt och att bytesförhållandet faller. Även om exportvolymerna fortsätter att öka innebär detta att värdet av exporten 2010–2015 inte växer särskilt mycket snabbare än BNP i löpande priser (se diagram 26).

HÖGRE INHEMSK EFTERFRÅGAN

Eftersom nettoexporten faller som andel av BNP kommer den inhemska efterfrågan, dvs. summan av bruttoinvesteringar, offentlig konsumtion och hushållens konsumtion, att öka som andel av BNP i motsvarande grad.

Bedömningen av den offentliga konsumtionens utveckling baseras på antagandet att sysselsättningen i den offentliga sektorn anpassas till den demografiska utvecklingen, så att personaltäteten, och därmed standarden, i offentlig verksamhet hålls oförändrad på 2009 års nivå. Utvecklingen av de offentliga konsumtionsutgifterna antas även styras av överskotten i de offentliga finanserna i relation till överskottsmålet (se nedan). Sammantaget innebär detta att volymen producerade och konsumerade offentliga tjänster ökar något som andel av BNP.

Hushållens konsumtionsutgifter har minskat som andel av BNP sedan början på 1990-talet. Sparkvoten har därmed ökat kraftigt, men sparandet väntas minska framöver när andelen äldre ökar. På sikt kommer därmed konsumtionsandelen att öka mot historiskt sett mer normala nivåer (se diagram 27).

Investeringarna, å andra sidan, har utvecklats starkt de senaste åren och 2007 var de mätt som andel av BNP 19,7 procent (se diagram 27). Detta är en i ett historiskt perspektiv normal nivå och investeringsandelen beräknas ligga på denna nivå mätt som andel av BNP även 2015.

DE OFFENTLIGA FINANSERNA STYRS AV ÖVERSKOTTSMÅLET

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn, dvs. skillnaden mellan dess inkomster och utgifter, antas gradvis minska ner mot 1 procent som andel av BNP (se diagram 28). Under perioden 2010–2015 blir sparandet därmed i genomsnitt högre än regeringens och riksdagens mål om ett sparande på 1 procent som andel av BNP över en konjunkturcykel. Minskningen av sparandeöverskottet åstadkoms genom en expansiv finanspolitik och utgifterna för offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen förutses anpassas så att sparandet når 1 procent som andel av BNP 2015. De bestående sparandeöverskotten bidrar till att den offentliga bruttoskulden fortsätter att minska i relation till BNP (se diagram 29).

Den expansiva finanspolitiken bidrar till att den offentliga konsumtionen ökar med sammantaget motsvarande 1 procentenhet som andel av BNP mer under perioden 2010–2015 än den demografiskt motiverade förändringen. De offentliga transfereringsutgifterna till hushållen, dvs. sjukpenning, arbetslöshetsersättning m.m., skrivs fram dels med den demografiska utvecklingen och sysselsättningsutvecklingen, dels med pris- och/eller löneökningstakten. Till detta läggs en mindre beräkningsteknisk transferering till hushållen för att sparmålet ska nås 2015.

Den offentliga sektorns inkomster består i huvudsak av skatter. På medellång sikt antas att skattebaserna utvecklas i samma takt som relaterade ekonomiska variabler. Exempelvis bestämmer värdeutvecklingen av hushållens konsumtion mervärdesskatten medan lönesummans utveckling bestämmer inkomstskatten och arbetsgivaravgifterna. Skattesatserna (implicita) antas vara oförändrade efter kortsiktsprognosens slutår.⁹

Under åren fram till 2015 ökar andelen ålderspensionärer i befolkningen markant. Det är dock jämförelsevis unga pensionärer som står för uppgången, vilket är förhållandevis gynnsamt för de offentliga finanserna eftersom bl.a. vårdbehovet inte är så stort för denna grupp. Dock fortsätter sparandet i ålderspensionssystemet att minska i takt med fler personer går i ålderspension. Sammanfattningsvis blir det ingen dramatisk ökning av vare sig konsumtionsutgifter eller transfereringar under perioden. Ränteutgifterna minskar med den minskande statsskulden (se diagram 30).

LÖNER, PRISER OCH RÄNTOR BESTÄMS AV RIKSBANKENS INFLATIONSMÅL

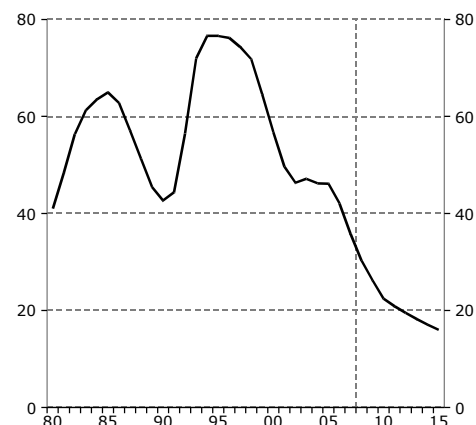
Den penningpolitiska bedömningen för 2010–2015 tar sin utgångspunkt i att ekonomin i det närmaste är konjunkturrellt balanserad 2009 och att penningpolitiken under 2009 är svagt expansiv med en reporänta på 3,75 procent. För att undvika ett ansträngt resursutnyttjande i ekonomin längre fram och för att inflationsmålet ska uppnås höjs därför reporäntan 2010 (se diagram 31). Åren 2011–2015 är reporäntan 4,25 procent, vilket är i paritet med den bedömda jämviktsnivån. Inflationen uppgår i termer av KPIX då till 2,0 procent (se även fördjupningen ”Konjunkturinstitutets reporäntebedömning”).

Lönerna samt efterfrågan på arbetskraft och kapital påverkas av reporäntan så att den reala arbetskostnaden per producerad

⁹ Ett undantag görs för kapitalskatterna i förhållande till BNP, som på några års sikt är anpassade till ett historiskt genomsnitt.

Diagram 29 Offentlig bruttoskuld

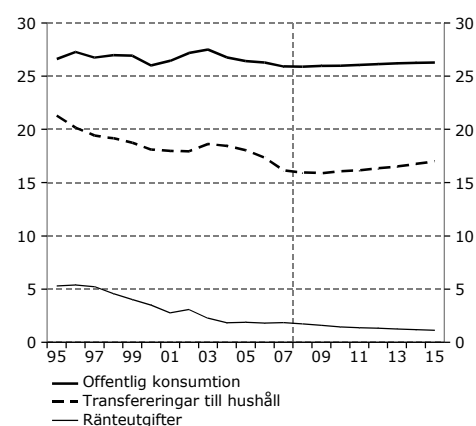
Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Offentliga sektorns utgifter

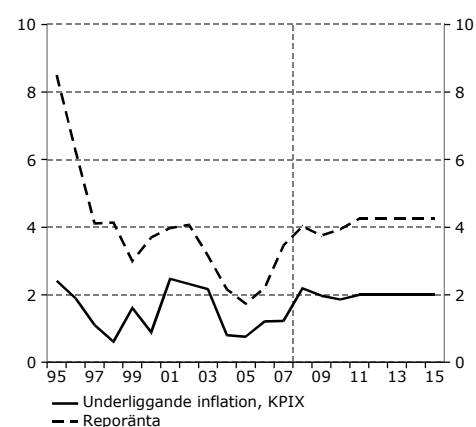
Procent av BNP, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Inflation och reporänta

Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

enhet på sikt är konsistent med ett givet internationellt avkastningskrav.¹⁰

Den jämförelsevis snabba produktivitetsutvecklingen i Sverige bidrar tillsammans med en gradvis starkare nettoställning mot omvärlden och minskande nettoexport till att kronan förstärks i reala effektiva termer. Åren 2010–2015 uppgår apprecieringen till i genomsnitt 0,5 procent per år, uttryckt i termer av det reala effektiva växelkursindexet KIX (se tabell 2).

Tabell 2 Valda indikatorer på medellång sikt

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNP, fasta priser	2,7	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0
Hushållens konsumtionsutgifter	3,2	3,2	2,8	2,7	2,8	2,7
Offentliga konsumtionsutgifter	1,2	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8
Fasta bruttoinvesteringar ¹	2,2	2,3	3,0	3,2	3,3	3,4
Export av varor och tjänster	5,0	3,8	3,4	3,4	3,4	3,4
Import av varor och tjänster	4,9	4,6	4,3	4,3	4,3	4,3
Arbetskraft	0,4	0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Arbetslöshet ²	5,9	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Sysselsättning	0,4	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Antal arbetade timmar	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Produktivitet, BNP-nivå	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9
Inflation, KPI ³	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4
Inflation, KPIX ³	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Reporänta ³	3,9	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Femårig statsobligationsränta ³	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
Real växelkurs, KIX ³	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5
Arbetskostnad i näringslivet	4,4	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4
Disponibel inkomst, hushåll	2,2	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6
Bytesbalans ⁵	8,2	8,0	7,7	7,5	7,2	7,0
Offentligt finansiellt sparande ⁵	1,7	1,5	1,3	1,2	1,1	1,0

¹ Inkl. lagerinvesteringar. ² Procent av arbetskraften. ³ Årsmedelvärde. ⁵ Procent av BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹⁰ Läs om Konjunkturinstitutets tankeram för arbetskostnadsutvecklingen i Lönebildningsrapporten 2006